

יוצא לאור ע"י

איחוד חסידי מונקאטש

מענינא דיומא

כחשיכה כאורה

בכל סוף חודש - הלבנה במיעוטה. הירח נמצאת בין השמש לארץ, ואור השמש הזורח על הלבנה, מאיר רק על הצד שכלפי השמש, ולא על צד הנראית לארץ, ולכן אין הלבנה נראית בסוף חודש. אמנם בתחילת החודש, הלבנה יוצאת ממקומה להקיף הארץ, ונראית חתיכה דקה מפני הלבנה המקבלת אור השמש. וככל שהלבנה מקיפה יותר את הארץ, נראית אורה יותר ליושביה. באמצע החודש, משהקיף הלבנה חצי כדור הארץ, הארץ נמצאת בין השמש לירח, וכל אור השמש הנזרח ללבנה נראית לארץ, ואנו רואים את כל היקף גלגל הירח. לאחר חצי החודש, כשהלבנה ממשיכה לסיים הקיפה, שוב היא נסתרת מאתנו, והלבנה מתמעטת ונפגמת. לא תמיד היה מצבה של הלבנה כך. חז"ל אומרים (חולין ס, ב): כתיב (בראשית א, טז) ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים, וכתיב: את המאור הגדול ואת המאור הקטן, אמרה ירח לפני הקב"ה: רבש"ע, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד? אמר לה: לך ומעטי את עצמך. מנו אז נתמעטה הלבנה ונעשית מאור קטן. רק לעתיד ימלא ד' פגימתה, ויוחזר הלבנה לגדלותה. על-זה נאמר (ישעיה ל, כו) והיה אור הלבנה כאור החמה, והיא תהיה כאור שבעת ימי בראשית כמו שהיתה קודם מעוטה. הלבנה הזו רומז ללבנה העליונה. כי השכינה הק' נמשלת ללבנה - שאין לה אור מעצמה רק מה שמקבלת מן השמש, כמו-כן השכינה לית לה מגרמה כלום. וכמו שיש למטה מיעוט וחסרון בלבנה, כן למעלה, הלבנה העליונה, השכינה הקדושה, מתמעטת ומצטערת. כשגלו ישראל גלתה השכינה עמהם, ועמם היא בצרה. על מצב זה מורה כשהלבנה עומדת במיעוטה, כי בד בבד גם השכינה בקטנותה, ומיללת ואומרת קלני מראשי קלני מזרועי. ואשר על כן, בסוף כל חודש, כשהלבנה מתמעטת עד שמסתלקת לגמרי, אין הזמן גרמא למזל ישראל המונין לה. ומזה נובע מנהגן של חסידים ואנשי-מעשה שלא לעשות נישואין כשהלבנה בקטנות ורק כוח החמה נראית ושולטת בעולם. רק לעתיד לבוא, כשיחזור ד' את ישראל מגלותם ויחדש ימיהם כקדם, ימלא ד' פגימת הלבנה ולא יהיה בה שום מיעוט. "וללבנה אמר שתתחדש, עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה".

שונה מזה הוא חודש אב, והיא ממש להיפך משאר חדשי השנה. בשעה שבשאר החדשים, מיום ט"ו ואילך נפגמת הלבנה ומתגברת הדינים, הרי בחודש אב, תגבורת הדינים הוא בתחילת החודש, ודוקא אחר יום ט"ו נמתקים הדינים ומתעוררים הרחמים. בתחילת אב פסק המחבר שלא ילך אדם יחידי מד' שעות ועד ט' שעות ביום, משום שבהם קטב מרירי שולט, כי אז הוא עת שליטת החמה ביותר באמצע היום. אבל מט"ו ואילך "תשש כחה של חמה" (תענית לא, א), היינו כח המזיקים ואומות-העולם שמונין לה, שהיו בתגבורת בימי בין המצרים. "על-כן תראה בחוש הטבע בהשגחה מהאין-סוף ב"ה, כי רק בעת החום והקיץ הזבובים רוחשים, וכל מה שהחמה מתגברת הזבובים רוחשים יותר, ובמקום הצל, כשכוח החמה תשש, המה נחלשים ונופלים מתים". כי זבוב רומז לקליפת עשו, ובחדשים שלקח עשו שולט כח הזבובים. ומחמשה-עשר באב ואילך "תשש כחה של חמה" ונכנע כח הזבובים, כי מאז מתעוררות הרחמים לתקן פגימת הלבנה וצער השכינה ואף שגם בחודש אב לא נראית לעינינו תיקון פגימת הלבנה, אבל בעולמות העליונים כבר מתעורר אז הנבואה "והיה אור הלבנה כאור החמה", "ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה" (תהילים קלט, יב).

ואם הלבנה כבר מתעוררת, ואור ד' נגלית על השכינה, הרי גם בני ישראל, עטרת תפארת לעמוסי בטן, צריכים להתחדש כמותה. על-זה אמרו חז"ל (תענית שם) בטעם השמחת בחמשה עשר באב, כי מכאן ואילך "תשש כחה של חמה כו", וקרו ליה יום תבר מגל, מכאן ואילך דמוסיף יוסיף. פירש"י: מחמשה עשר באב ואילך, מוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה. והנה יש לעיין, למה מוסיפים בלימוד תורה בלילה דוקא ביום חמשה עשר באב, הלא ה"יום" הוא "יום תבר מגל", ועל מה ההוספה "לילות על ימים לעסוק בתורה". ברם, הלא כאמור, כל ענין שישנו למעלה עבדינו כדוגמתו גם למטה, ואם כבר מתקיימת הנבואה, ואור הלבנה מתחילה להאיר כאור החמה, כחשיכה כאורה, צריכים גם ישראל בעבודתם את ד' להאיר הלילה באור התורה - כחשיכה כאורה.

מקורות: בני יששכר מאמרי חדש מנחם אב 3 אום י. עשר יששכר מאמרי יום חזר מגל אום ד. תורה שגם קודש פרשם ואחזקן משמ"ט.

לאור ההלכה

עירוב וצורת הפתח (ח)

עירוב בכל ערב שבת

כבר הארכנו (בפרק ד - חודש ניסן גליון ג) שהפת שמניחים לפני שבת כדי לערב בו חצירות ומבואות, יש כמה שיטות בפוסקים לכמה זמן יניחוהו: כלומר, זה פשוט, שאם התעפש הפת או נתקלקל, כבר אינו מועיל לעירוב, כי "אם נתעפש פת העירוב ונפסל מלאכול, הרי הוא כמו שכלה לגמרי, וצריך לערב מחדש" (שולחן ערוך אורח חיים סימן שסח סעיף ה). ובגלל זה, טוב לערב בפת בכל ערב שבת, כדי שלא יבוא לידי קלקול ועיפוש. אבל דעת הרמ"א (שם) לערב על כל השנה, כי שמה ישכחו מלערב פעם אחד כשיערבו בערב שבת בכל שבוע בפני עצמו. ואם מפני החשש של קלקול ועיפוש, יעשו העירוב מחלת מצה, שאינה ממהרת להתעפש (ועיין בית יוסף אורח חיים סימן שנד).

ברם ה"ט"ז (שם סק"ד) כתב להלכה, שאף-על-פי-כן טוב לערב כל ערב שבת, כי גם המצה "רוב פעמים מתקלקלת ומתעפשות מאורך הזמן, ואינו ראוי לאכילה כלל". גם רבינו בעל מנחת אלעזר ז"ע פוסע בעקבותיו, וכתב (נימוקי אורח חיים סימן שצד סק"ב) ש"נכונים דבריו ז"ל בפשיטות ובמוחש כנראה. והגם שכתב הרמ"א שנהגו לעשות העירוב בחלת מצה שאינה ממהרת להתעפש, מכל מקום הוא כמעט אינו באפשרות שלא תתעפש בסוף השנה, או תתמלא תולעים קטנים, כאשר ראינו בעינינו שעל ידי זה הוא גם כן אינה ראויה לאכילה...".

[הנה הרמ"א בנותן טעמו על עירוב בחלת מצה, ו"עוד, דיכולים לשמרה [המצה] בימי הפסח, ויכולים לשמור העירוב כל השנה". ועל זה מעיר רבינו ז"ע (שם) ש"זה היה בימיהם, שעשו מצות עבות בפסח, והיה יכול להיות כשיעור י"ח גרוגרות לכל העיר (עיין שולחן ערוך שם סעיף ג, ובמאמרינו שם), מה-שאיין-כן בימינו, שנהרסים שלא לעשות לפסח רק מצות דקות, וממילא אי אפשר לעשותה כשיעור רק כשהוא עבה ומחומצת", ובין-כך אי-אפשר להניח ולשמרה על כל השנה].

ו"הרוצה לעשות על צד היותר טוב", ולצאת ידי שניהם, כותב ה"ט"ז שיערבו בבית הכנסת פעם אחת בשנה על כל שבתות השנה, ועוד יערבו על פת אחרת בכל ערב שבת. ורבינו ז"ע (שם) כותב שאכן כך נהגו אבותינו הקדושים ז"ע, שלאחר הפסח הניחו בבית הכנסת חלה עבה שלא מתעפש מהר, ומחזיקים אותו בבית הכנסת עד קודם הפסח לשנה הבאה, ואז יבערו אותה, ובשבת שבתוך הפסח יערבו במצות של פסח, על אותו שבת. אבל "מלבד החלה שעושים מהקהל לתלותה בבית המדרש בשבת שלאחר הפסח, שאז מברך עליה הרב "על מצות עירוב",

ויעשנה עירוב לכל העיר, עוד יעשה הרב עירובי חצירות בכל ערב שבת בכל השנה, כי שמה נתעפש ונתקלקל כבר במשך השנה עירוב התלוי... אך יעשנה בכל ערב שבת בלי ברכה, כי שמה לא נתעפש החלה שתולין בבית הכנסת שעשאוה לכל השנה, ובפרט בתחילת ימי הקיץ סמוך לאפייתה קרוב לוהאי שלא נתקלקלה עוד...".

ועל-דרך-זה הארכנו בפרק שלפני זה (חודש תמוז גליון עו) שמלבד מה שעירבו בבית הכנסת בצפת, היה נזהר "מורי האר"י ז"ל לקיים מצוה זו בכל ערב שבת, שלא כאותם הנהוגים לעשותה משנה לשנה וכיוצא בזה", והיה מערב מחדש בכל ערב שבת לזכות כל העיר (שער הכוונות דרושי סדר שבת דרוש א ענין קבלת שבת).

אכילת העירוב

כותב רבי חיים וויטאל (שם) שהאר"י הק' "היה מערב בכל ערב שבת שני מיני ערובין, עירובי חצרות על לחם אחד, ושיתופו מבואות על לחם שני. ובסעודת ליל שבת היה אומר המוציא בפת של שיתופו מבואות, ובסעודת שחרית של שבת היה אומר המוציא בפת של עירובי חצירות", עיי"ש. וזה מתאים עם דברי הרמ"א (אורח חיים סימן שצד סעיף ב) שכתב "העירוב אינו צריך להיות קיים רק בין השמשות, ויכול לאכלו כשודאי חשיכה, ויש לבצוע עליו בשחרית בשבת...".

אמנם, ראה בדרכי חיים ושלום (אות שנב) שדרכו של רבינו בעל מנחת אלעזר היה שלא לאכול העירוב באותה שבת, אלא אכל בשבת הבאה מהחלה שעירבו בו בשבת שלפניה. והיינו ש"מהחלה של עירובי חצרות עשו לשבת שניה קיג"ל לכבוד שבת. ובשבת שקודם פסח, חלקוהו לפני המסובין בסעודה שלישית".

שלא לחשוש על העירוב

בשער הכוונות (שם) ממשיך רבי חיים וויטאל ז"ל: ראיתי למורי [האר"י] ז"ל שבשחרית יום שבת היה מוליך עמו הטלית והחומש מביתו לבית הכנסת, וגם היה מוליך לבית הטבילה אשר מחוץ לעיר צפת ת"ו, אותה הנודעת, ולא היה מקפיד וחושש לחקור בענין העירוב שנעשה בשיתוף כל מבואות צפת ת"ו, או אשר נעשה לבית הטבילה, אם היו נעשין כהלכתן או לא". ועל-דרך-זה הוא בטעמי המצות (פרשת בשלח) "גם ראיתי [האר"י הק'] מוליך הטלית והספר מביתו לבית-הכנסת, וגם היה מוליך לבית התפילה של כנסת הגדולה ביום השבת, ולא היה מקפיד אם היה עירוב כהוגן או לא".

ופשוט, ואין צריך להאריך, שמה ש"לא

היה האר"י הק' מקפיד וחושש לחקור בענין העירוב" אינו מוסב על עירוב חצירות ושותפי מבואות, כי את עירוב זה הלוא עשה בעצמו בכל ערב שבת (וכמו שכותב רבי חיים וויטאל בשורה שלפני-זה "ענין העירוב היה נזהר מורי האר"י ז"ל לקיים מצוה זו בכל ערב שבת... בתחילה היה מברך על הפת ברכת העירוב", וראה מה שביארנו בזה במאמרינו בפרק שלפני-זה), ואם-כן לא היה צריך לברר "אם היו נעשין כהלכתן או לא", כי היה ברור לו שנעשה - על ידו - העירובי חצירות כהלכתו. רק כוונתו על עירוב של צורת הפתח, שגם כן קורין "עירוב", שעשו סביב לעיר צפת להקיף גם את הבית טבילה, ועל-זה לא היה חושש ומקפיד לברר, וזה פשוט.

ומבאר רבינו בעל מנחת אלעזר ז"ע (נימוקי אורח חיים סימן שצד סק"א) למה אכן לא היה האר"י ז"ל מקפיד לברר "אם היה עירוב כהוגן או לא". כי למעשה נקטינן להלכה שאין רשות הרבים בזמן-הזה, וכל רחובות ושוקים הם רק כרמלית מדרבנו, ו"כיון דהוא ספק הוצאה בכרמלית דרבנו, וגם היה מוחזק בכשרות שיש שם צורת הפתח, על כן סמך על זה גם בלי בדיקה ובידור בכל פעם. וגם יש לומר שאולי הלך השמש (גם אז, כמו בימינו בקהילות הקודש) בכל ערב שבת קודש לבדוק העירובין צורת הפתח, והיה להם חזקת כשרות מהסמוך ערב שבת הקודם".

ועוד יותר מזה יש לומר, שגם לדעה שרחובות ושוקים הרחבים ט"ז אמה, דינם כרשות הרבים, אפילו כשאיין ס' רבוא בוקעין בו, עם-כל-זה גדולה חזקה שהחזק העירוב מערב שבת, גם אם נאמר שהוא ספק דאורייתא.

ומסיים רבינו ז"ע, ש"אין לומר שסמך האר"י ז"ל בזה על רוח קדשו (הצלול וברור) שהיה מביט מסוף העולם ועד סופו, ומכל שכן להרגיש (בצפת ת"ו) בעירו אם הצורת הפתח כהלכתו עומד עונדה. זה אינו, דעל רוח הקודש אין רשאים לסמוך... ואם לא היה מותר לסמוך על החזקה רק מפני שראה ברוח הקודש שהצורת הפתח כהלכתו, אז לא היה האר"י ז"ל נוהג להקל בפני אחרים הרואים, שאין להם רוח הקודש, ויסמכו ח"ו להקל במקום שאין רשאים. אלא ודאי דמן התורה מותר לסמוך על החזקה, ואשר לכן לא רצה רבינו האר"י ז"ל להחמיר, כי במקום שנעשה עירוב כדון אין רשאים להחמיר כלל, עיי"ש [וראה עוד בפרק ב - "חודש בחדשו" חודש שבט גליון עא, שהארכנו בשיטת רבינו בעל בני יששכר ז"ע, אשר מקורו בראשונים, שבמקום שהחזק העירוב בטוב, אין מקום להחמיר כלל, כדי שלא יהיה בכלל "מי שאינו מודה בעירוב" ח"ו].